

Світлана Кульбіда

Теоретико-методичні засади
використання жестової мови
у навчанні нечуючих

Кульбіда С. В. Науково-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих / С. В. Кульбіда. – К. : ТОВ «Поліпром», 2010. – 503 с.

У монографії представлено генезу становлення та розвитку жестової мови як феномену у контексті соціокультурного підходу; наведено результати однієї з перших у сучасній сурдопедагогіці спроб визначення теоретико-методологічних і методичних засад її функціонування; окреслено шляхи подальшого вивчення мови жестів як навчальної дисципліни, засобу комунікації та навчання.

Зокрема, системно розкрито ідеї соціокультурного розуміння глухоти, сутність української жестової мови та її мовознавчі особливості, представлено модель формування жестомовної комунікативної компетенції та ін.

Адресовано науковцям і практикам у галузі спеціальної педагогіки, студентам педагогічних ВНЗ, батькам, усім небайдужим до проблем освіти нечуючих.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ГЕНЕЗА РОЗВИТКУ ЖЕСТОВОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ НАВЧАННЯ	
1.1. Феномен розвитку методів спеціального навчання глухих	
1.1.1. «Мімічний метод» як система навчання і виховання глухих дітей	17
1.1.2. «Чистий усний метод» як система навчання і виховання глухих дітей	20
1.2. Становлення і розвиток мови жестів як засобу навчання в Україні	
1.2.1. Виникнення освітніх осередків (поч. XIX ст. – поч. XX ст.)	29
1.2.2. Міміка в умовах поширення «чистого усного» методу (кін. XIX – поч. XX ст.)	36
1.2.3. Міміко-жестикаційна мова в контексті концепції використання різних засобів спілкування нечуючих	43
1.2.4. Освітньо-комунікативні парадигми розвитку мережі спеціальних закладів для глухих (20 – 40 рр. XX ст.)	53
1.2.5. Розуміння та інтерпретація ролі мови жестів як засобу навчання	58
1.2.6. Формування теоретико-практичного підґрунтя зростання ролі жестової мови в освітньому розвитку нечуючих (50 – 80 рр. XX ст.)	62
1.2.7. Сучасні науково-практичні підходи до використання жестової мови у навчально-виховному процесі	73
1.2.8. Роль громадських організацій у ствердженні статусу жестової мови як рідної мови глухих	84
1.3. Джерельна база формування терміну «жестова мова»	87
Висновки	97
РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ НЕЧУЮЧИХ В УМОВАХ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ	
2.1. Біолого-медична концепція глухоти	102
2.2. Основні ідеї соціокультурної концепції глухоти	110
2.3. Основи соціокультурного підходу: джерела розвитку особистості	115
Висновки	141
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ГЛУХИХ В ОСВІТНІЙ ПОЛІТИЦІ	
3.1. Стандарти міжнародного законотворення як пріоритети дотримання прав глухих, розвитку толерантності і взаєморозуміння в освітній сфері	145
3.2. Розбудова законодавства України щодо забезпечення прав глухих як лінгвістичної меншини	171
Висновки	181
РОЗДІЛ 4. ТЕНДЕНЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПОТРЕБ НЕЧУЮЧИХ В ОСВІТНІХ СИСТЕМАХ ЗАРУБІЖЖЯ	
4.1. Використання жестової мови на прикладі тотальної комунікації	186
4.2. Досвід Данії з використання жестової мови в системі тотальної комунікації, білінгвального навчання	189
4.3. Особливості переходу від усного методу навчання до позицій тотальної комунікації (досвід Британії)	204
4.4. Освітні зміни в організації двомовного навчання нечуючих з використанням жестової мови (досвід Франції)	215
4.5. Шляхи застосування жестової мови (досвід Сполучених Штатів Америки)	222
4.6. Ірландський досвід використання жестової мови в освітньому процесі нечуючих	225
4.7. Державна мовна політика стосовно нечуючих осіб у Білорусі	227
4.8. Двомовність у шведській державній педагогічній системі навчання нечуючих	230
Висновки	233

РОЗДІЛ 5. МОВОЗНАВЧІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ЖЕСТОВОЇ МОВИ ЯК ЗАСОБУ СПІЛКУВАННЯ І НАВЧАННЯ

5.1.	Актуальність вивчення мовознавчих аспектів української жестової мови	235
5.2.	Лінгвофілософські підходи у визначенні мови жестів як первісної	238
5.3.	Структурна лінгвістика як основа вивчення української жестової мови	245
5.4.	Жест як одиниця жестового мовлення	248
5.5.	Кінетичні особливості жесту як елементу жестикуляції	
5.5.1.	Релевантний інвентар для виділення структурних компонентів жесту	253
5.5.2.	Компонент просторового положення	256
5.5.3.	Компонент конфігурації	270
5.5.4.	Напрямок і характер руху як компонент жесту	278
5.5.5.	Немануальний компонент	286
5.6.	Системи нотації жестових мов	291
5.7.	Лексичні особливості української жестової мови	
5.7.1.	Лексичне значення жесту	294
5.7.2.	Жести безпосередньої конкретної символіки	304
5.7.3.	Жести опосередкованої символіки	311
5.7.4.	Вказівні жести	312
5.7.5.	Штучні жести	323
5.7.6.	Власні імена	314
5.7.7.	Категорія імені та дії в жестових мовах і українській жестовій мові	318
5.8.	Граматичні особливості української жестової мови	
5.8.1.	Номінативні граматичні значення	323
5.8.2.	Класифікаційні граматичні значення	333
5.9.	Функції української жестової мови як системи	335
5.10.	Дискурсія в жестовій мові	341
	Висновки	344

РОЗДІЛ 6. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ ЖЕСТОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДУ

6.1.	Жестомовна комунікативна компетенція та механізми її визначення	349
6.2.	Принципи формування жестомовної комунікативної компетенції	357
6.3.	Програмно-методичне забезпечення курсів з основ вивчення української жестової мови	363
6.4.	Педагогічні і лінгвістичні аспекти формування жестомовної комунікативної компетенції	368
6.5.	Експериментальні педагогічні технології опанування основ української жестової мови	375
	Висновки	394

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

Додаток А. Зародження та розвиток освітянських осередків для глухих на теренах України (поч. ХІХ ст. – 40 рр. ХХ ст.)	439
Додаток Б. Резолюції Всеукраїнських науково-практичних масових заходів щодо проблем жестової мови	448
Додаток В. Концепція жестової мови в Україні (2009)	474
Додаток Г. Пропозиції, зміни та доповнення до законодавчої бази України в контексті забезпечення прав глухих	493